

Зленко О. О., аспірантка кафедри української літератури, компаративістики і соціальних комунікацій Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

АКЦЕНТАЦІЯ ЕКСПЕРИМЕНТУ В ДРАМАТУРГІЇ АНАТОЛІЯ КРИМА

У статті розглядається специфіка творчого експерименту відомого письменника Анатолія Крима в його драматургії в останнє десятиліття ХХ ст. Особлива увага приділяється аналізу п'єс «Завещание целомудренного бабника», «Нелегалка», «Осень в Вероне», «Откуда берутся дети», які акцентуються на сучасних проблемах життя.

Ключові слова: експеримент, жанр, сучасна драматургія, світові образи.

Сучасна українська драматургія межі тисячоліть у черговий раз зазнала суттєвих змін щодо свого призначення, спрямування, ролі у суспільстві, співвіднесення художньо-естетичної, пізнавальної і розважальної функцій.

Серед успішних і талановитих драматургів 2000-х років варто виокремити Анатолія Крима, який почав виявляти письменницькі здібності в юнацькі роки, пишучи замітки до армійської газети. Автор 10 книг (романи «Выбор», «Граница дождя», «В ожидании мессии»; збірки повістей та оповідань), багатьох п'єс, які були поставлені на сценах понад 30 театрів в Україні і далеко за її межами. Тексти перекладалися багатьма мовами, оригінальна мова написання — російська. Але варто визнати, що існує певний парадокс: твори цього драматурга більш відомі за кордоном (Польща, Болгарія, Росія, Сербія, Македонія), ніж на рідній землі. На кіностудіях зняті телефільми «Возвращение блудного мужа», «Жажда экстрима», «Квартет для двоих», «Дни надежды», «Ой, мамочки» та ін.

Запропонований у статті аналіз п'єс (в яких поєднано тематичну новизну і театральну специфіку) Анатолія Крима дає можливість розширити уявлення про українську драматургію останнього десятиліття ХХ ст. не стільки в аспекті розгляду індивідуально-авторської поетики, скільки в контексті постмодерної естетичної репрезентації сприйнятого через художню фрагментарність драматургічного покоління.

Мета дослідження — проаналізувати специфіку написання драматургії Анатолія Крима у 2000-х роках.

Об'єктом дослідження стали драми Анатолія Крима «Завещание целомудренного бабника», «Осень в Вероне», «Нелегалка», «Откуда берутся дети».

Анатолій Крим використовує у своїх п'єсах світові літературні сюжети, які розкривають глибинні філософські, моральні та естетичні про-

блеми. Такі сюжети є невичерпними та невмирущими, і залишаються актуальними й сьогодні. Прикладом такого сюжету є легенда про Дон Жуана («Завещание целомудренного бабника» (2004 р.)) та історія кохання Ромео і Джульєтти («Осень в Вероне» (2004 р.)).

Найвищу цінність життя Дон Жуан вбачає у земних радощах. Серцеїд шляхом свого діяння проголошує бунт та протест нової свідомості проти старої, і все це через кохання. У п'єсі «Завещание целомудренного бабника» перед читачами постає незвичайний Дон Жуан — похилого віку, з бажанням сповідатися та розкаятися. Проте слід зазначити, що він продовжує галерею звабників. Його сповідь нетипова в нашому розумінні, персонаж постає у протиріччі сам з собою. Одночасно герой прагне розкаятися *«Монах. Вы готовы чистосердечно рассказать во всех своих грехах? Дон Жуан. Да, святой отец»* [2, 12]. І тут же він визнає: *«Дон Жуан. Хоть и страшно вымолвить, но я умираю счастливым человеком, а счастливые люди ни о чем не жалеют»* [2, 13]. Тому зустріч з монахом можемо розцінювати як знаходження слухача, для передачі досвіду чи збереження історії його «великих» діянь. На кожен із гріхів, визначених у святому письмі, великий майстер слова знаходить собі виправдання і примушує священнослужителя повірити в його безвинність.

Дон Жуан сприймається як поведінковий тип, який був спроектований на час, коли людина переосмислює і підсумовує своє існування. Ознайомлення з його захопленнями постають у курйозній інтонації, що характерно для обраного жанру.

Увіражуючи образи головних персонажів, помітна алюзія на Дон Кіхота та Санчо Панса, які теж пересувалися один на коні, інший — на віслюці, позаяк, це є відображенням стосунків сюзерен-васал: *«Дон Жуан. ...коня, конечно, можешь тоже взять себе. Лепорелло. Вот это щедрый дар! На своего осла уже с трудом взбираюсь»* [2, 28] (підкр. — О. З.)

У п'єсі Анатолія Крима «Осень в Вероне» відбувається переробка класичної трагедії на комедію. Драматурги звертаються до такого стилю викладення тексту, тому що це допомагає викривати проблеми сьогодення, такі як втрата сімейних цінностей, історії, культурна криза масової свідомості. Незважаючи на іронію, якою пронизане майже кожне слово в діалогах, насміхання чи неповаги до оригінального сюжету немає. Персонажів умовно можна поділити на тих, які були в початковій версії Шекспіра, але вже з іншою інтерпретацією, та на нових, більш типових для наших реалій. Гостро відчувається контраст між серйозністю класичних образів та буденністю сучасних.

Справді, у багатьох історіях кохання є Ромео і Джульєтта: з віку у вік зі схожими думками й почуттями у різних варіаціях. У п'єсі молоде

покоління (діти живих Ромео і Джульєтти) поводить себе відповідно до класичного сюжету — лишають все заради кохання. *«Юлія. Забавная у нас будет семья! Муж, помешанный на романтических историях, и рассудительная жена. Патрик (восторженно). Но кто-то же в семье должен иметь трезвую голову! Юлия. Только не я! Я сумасшедшая! Держите лестницу, милорд! Спускаюсь в рай!»* [2, 102].

Незважаючи на визначений автором жанр — «комедія», кінець п'єси трагічний, і вся ситуація, в якій опинилася Верона, викликає лише сумні думки та співчуття. Центральною проблемою у п'єсі є бунт жителів міста проти рутинного колеса життя, яке всіх молотить у своїх жорнах.

Потрібно пам'ятати про те, що читач має бути ознайомлений з класичним текстом, який взятий за основу сучасної п'єси, для досягнення запланованого ефекту. Тільки за таких умов можна відчувати, що саме автор висміює чи над чим іронізує.

Самарін А. М., досліджуючи стратегії перекодування класики в російській драматургії на межі ХХ—ХХІ ст., спростовує той факт, що переробка класики є свідченням настання кризи в літературі. Вектором змін тексту-зразка є підвищена психологізація, введення прийомів самоаналізу, сповіді, посилення філософської складової, утвердження Абсолюту.[4]

Проблематика п'єси «Нелегалка» (2002) — заробітчанство жінок і, як наслідок, покинуті напризволяще діти та чоловіки, на яких чекає втрачене майбутнє. Місце дії локально змінюється: у першій частині події розгортаються в Італії, а згодом — в Україні. Характерним є для цієї драми акумулювання довгих та глобалізованих ремарок, які ніби перетікають у прозовий текст. Чоловіків драматург виводить на кін у досить невігідному світлі: люди у моральних поневіряннях у пострадянський час в Україні. У минулому вони мали інтелігентні професії, зараз — алкоголіки чи безхатченки *«Костя. Спирт. Водку мы с полковником выжрали. Ты не бойся, спирт чистый»* [2, 162]. Побіжно згадується і місце України у світі.

Варто зазначити, що «реалістична драматургічна традиція на початку ХХІ ст. стає своєрідним акумулянтном “позитивної програми” для “зайвих людей” новітньої формації» — зазначає О. Бондарева [1, 132].

Тут напрошується певна аналогія. Сучасна проблема нелегальних заробітчан в Україні постає і в п'єсі Василя Фольварочного «Пересажене серце» (2005), але у ній напрошується ще й проблема незаконного продажу людськими органами.

Стилістика В. Фольварочного більш жорстка й натуралістична, порівняно з тематично й жанровою драматургією А. Крима, зокрема з його

розглянутою вище трагікомедією «Нелегалка». Якщо спиратися на жанрове визначення трагікомедії, то в п'єсі А. Крима варто акцентувати саме на комедійності, тоді як у В. Фольварочного визначальною є трагедія: події, їх мотивація постають у нього переважно у трагедійному світлі [6, 56].

Н. Мірошніченко зазначає, що у п'єсі В. Фольварочного «дія відбувається “тут і тепер”, але форма твору відповідна до принципів того “стабільного” застійного суспільства, яке відповідало періоду творчої зрілості покоління “мовчазних” (кінця 70-х — поч. 80-х рр.) — реалістичність, чітка композиційна структура, принципи побудови конфлікту з різким поділом на героїв і антигероїв...» [3, 64]. Така ж картина характерна і для п'єси Крима А.

У п'єсі «Откуда берутся дети» А. Крим продовжує розвивати концепт покинутої людини, увиразнюючи його шляхом зображення ненародженої ще на світ особистості. Зміна життєвих пріоритетів, гостра боротьба жінок за рівні права, феміністичні рухи несуть у собі деструктивні процеси в суспільстві «*Маргарита Андреевна. А она что же, бесплодная? Оксана. Вроде нормальная, но вынашивает, рожают у нее нет времени. Она бизнес не может оставить ни на минуту*» [2, 367].

Варто зазначити, що Анатолій Крим надає перевагу такому жанру, як комедія. У розглянутих вище п'єсах ми можемо спостерігати, як автор пише про моральний занепад українців з посмішкою та жартами.

Таким чином, драматургія 2000-х років не стоїть на місці, демонструються нові парадигми написання п'єс, розглядаються актуальні проблеми сьогодення (нелегальні заробітчани, покинуті родини, влада грошей тощо). Стилістика набуває більш серйозного забарвлення.

Творчі імпульси драматургії спонукали А. Крима до мистецьких експериментів. Він вніс у трактування світових образів та сюжетів новий контекст: традиційні образи з відбитком часу, які наповнили цих персонажів новим змістом. Засудження сучасної політичної ситуації, влади, дії законів вбачається між рядками в кожній п'єсі.

ДЖЕРЕЛА

1. Бондарева О. Є., Бондарева О. Міф і драма в новітньому літературному контексті поновлення структурного зв'язку через жанрове моделювання: монографія / О. Є. Бондарева, О. Бондарева. — К. : Четверта хвиля, 2006. — 512 с.
2. Крым Анатолий. Завещание целомудренного бабника: Пьесы / А. Крым. — К. : Укр. письменник, 2001. — 448 с. : илл.

3. Мірошніченко Н. Сучасна українська драматургія в контексті теорії поколінь / Н. Мірошніченко // Курбасівські читання: Наук. вісн. / Держ. центр. театр. мистец. ім. Леся Курбаса; редкол.: Н. Корнієнко (голова) та ін. — К.: [ДЦТМ ім. Леся Курбаса], 2006 — №1: [Театр: континуум, коди, парадокси інтерпретації] / Ред.-упоряд. Т. Бойко. — С. 64.
4. Самарін Андрій Миколайович. Стратегії перекодування класики в російській драматургії на межі ХХ-ХХІ ст. / Андрій Миколайович Самарін. — Херсон. 2011.
5. Фольварочний В. Пересажене серце: Трагікомедія / В. Фольварочний // Сучасна українська драматургія: Альманах / Ред. кол.: В. Фольварочний (голова) та ін. / Упоряд. В Герасимчук; вступ. слово В. Яворівського. — К.: Укр. письменник, 2005. — Вип.1. — С. 43-89.
6. Хомова О. Психологія людини в драматургії Василя Фольварочного / О. Хомова // Дивослово (українська мова й література в навчальних закладах). — 2010. — № 2. — С. 56.
7. Хомова О. Художні шукання в неореалістичній драматургії Анатолія Крима («Нелегалка», «Жага екстрему», «Євангеліє від Івана») / О. Хомова // Наукові записки Тернопіль. нац. пед. у-ту ім. В. Гнатюка. / За ред. М. Ткачука. — Тернопіль. — 2011. — Вип. 32. — С. 171—178. — (Серія «Літературознавство»).

В статье рассматривается специфика творческого эксперимента известного писателя Анатолия Крыма в его драматургии в последнее десятилетие ХХ-го ст. Особое внимание уделяется анализу пьес «Завещание целомудренного бабника», «Нелегалка», «Осень в Вероне», «Откуда берутся дети», которые акцентируются на современных проблемах жизни.

Ключевые слова: *эксперимент, жанр, современная драматургия, мировые образы.*

This article discusses the specifics of creative experimentation of the famous playwright Anatoliy Krym, in his dramas in the last decade. Particular attention is paid to the analysis of plays «Will of a chaste womanizer», «Illegal immigrant», «Autumn in Verona», «Where children come from» which focuses on contemporary issues of life.

Key words: *experiment, genre, contemporary dramaturgy, world images.*